

Nr 27.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång.

Genom en den 11 mars 1947 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 189, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

angående ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång.

Härigenom förordnas, att 1—6, 8—11, 13—15 och 17 §§ samt överskrifterna framför 1 och 10 §§ lagen den 19 juni 1919 om fri rättegång¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

Om fri rättegång vid underrätt.

Om fri rättegång vid första domstol.

1 §.

Vid allmän underrätt, *polisdomstol* och krigsrätt samt *första domstol* i *jorddelningsmål* och i *vattenmål* må på de villkor och i den omfattning, som här nedan stadgas, fri rättegång i *visst mål* beviljas den, som icke äger tillgång till gäldande av de med rättegången därstädes förenade *kostnader* eller efter deras utgivande skulle sakna nödiga medel för eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet.

I mål vid allmän underrätt, krigsrätt, *ägodelningsrätt*, *vattendomstol* eller *arbetsdomstolen* må på de villkor och i den omfattning som här nedan stadgas fri rättegång beviljas den, som icke äger tillgång till gäldande av de med rättegången därstädes förenade *kostnaderna* eller efter deras utgivande skulle sakna nödiga medel för eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet. *Vad nu sagts om mål skall äga motsvarande tillämpning å förundersökning i brottmål, så ock å ärende som avses i lagen om handläggning av domstolsärenden eller eljest ej skall handläggas i den för tvistemål eller brottmål stadgade ordningen.*

¹ Senaste lydelse av 1—6, 8, 10, 11, 13 och 14 §§ se SFS 1944: 212.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

Fri rättegång — — — — — fri rättegång.

I brottmål, där brottet är sådant, att det hör under allmänt åtal eller må efter angivelse åtalas av allmän åklagare, må fri rättegång ej beviljas målsägande i annat fall än att åklagaren anhängiggjort talan i målet.

Målsägande i brottmål må, om brottet hör under allmänt åtal, ej erhålla fri rättegång i annat fall än då åklagaren väckt åtal för brottet. I ärende som sägs i första stycket må fri rättegång beviljas allenast om förhandling utsatts i ärendet eller eljest med hänsyn till ärendets beskaffenhet och omständigheterna i övrigt särskilda skäl äro därtill.

2 §.

Beslut om fri rättegång meddelas av rätten eller, då rätten ej sitter, av dess ordförande.

Ansökan om fri rättegång göres muntligen eller skriftligen och skall åtföljas av skriftlig, på heder och samvete avgiven uppgift å sökandens förmögenhetsvillkor och omfånget av honom åliggande underhållsskyldighet; äro sagda förhållanden ej kända, skall uppgiften vara styrkt genom offentlig myndighet, som Konungen bestämmer.

3 §.

Part, som åtnjuter fri rättegång, vare befriad från erläggande av stämpelavgift *i målet* och njute tillika den förmån att av allmänna medel skola gäldas expeditionslösen, *kostnad för delgivning av stämning och sådant rättsens beslut, av vilket motparten skall erhålla del, samt för inkallelse av och ersättning till sådana av parten åberopade vittnen, vilkas hörande i målet ej utan skäl påkallats, så ock ersättning till tjänsteman för särskild förrättning eller å tjänstens vägnar förskjuten kostnad. Frihet från avgift för protokoll, som ej utfärdas utan särskild begäran, må jämväl efter det rätten skilt sig från målet åtnjutas, såframt begäran därom göres innan tiden för bevarande av talan*

Part, som åtnjuter fri rättegång, vare befriad från erläggande av stämpelavgift *för expeditioner angående rättegången* och njute tillika den förmånen att av allmänna medel skola utgå expeditionslösen, *delgivningskostnad som eljest skolat åligga parten samt ersättning till tjänsteman för särskild förrättning eller å tjänstens vägnar förskjuten kostnad. Frihet från avgift för sådan rättsens expedition som ej utfärdas utan särskild begäran må åtnjutas jämväl efter det rätten skilt målet från sig, om expeditionen begäres innan tiden för fullföljd av talan utgått.*

Av allmänna medel skall ock utgå kostnad för bevisning som ej förbragts utan skäl ävensom förskott å

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

mot utslaget, genom vad eller besvär, gått till ända.

Av allmänna medel skall ock gäldas ersättning till sakkunnig som utsetts av rätten, om ersättningen enligt lag skall utgivas av parten. Har i det slutliga utslaget förordnats att ersättning, vars gäldande ålegat båda parterna, skall stanna å parten, skall denna kostnad, även där ersättningen till den sakkunnige helt eller delvis utgivits av motparten, utgå av allmänna medel.

Har i ————— undersökningen avgives.

4 §.

Är part, som åtnjuter fri rättegång, enligt lag skyldig eller har han eljest av rättens ordförande anmodats att komma personligen tillstådes vid rätten, eller har rätten ålagt honom personlig inställelse, äge rätten med anledning av sådan inställelse på begäran tillerkänna parten gottgörelse av allmänna medel för resekostnad enligt lägsta reseklass i allmänna resereglementet, om han finnes icke själv kunna svara för kostnaden. Är avståndet till sammanträdesorten mindre än fem mil, må dock sådan gottgörelse utgå allenast såframt synnerliga skäl därtill äro. Rätten eller, då rätten ej sitter, dess ordförande äger besluta om förskott av allmänna medel, därest parten måste antagas sakna medel för resan.

Om synnerliga ————— vid domstolen.

Har part, som åtnjuter fri rättegång, haft andra nödvändiga utgifter för rättegången, som icke avses i 3 § men äro jämförliga med där angivna kostnader, äge rätten ock tillerkänna honom ersättning därför med skäligt belopp, om han finnes icke själv kunna svara för utgifterna.

kostnad för bevisning, om kostnaden eller förskottet enligt lag skall utgivas av parten eller av parterna en för båda och båda för en.

Har part, som åtnjuter fri rättegång, förelagts att infinna sig personligen vid rätten, må parten på begäran tillerkännas gottgörelse av allmänna medel för resekostnad enligt lägsta reseklass i allmänna resereglementet, om han finnes icke själv kunna svara för kostnaden. Är avståndet till sammanträdesorten mindre än fem mil, må dock sådan gottgörelse utgå allenast såframt synnerliga skäl äro därtill. Därest parten måste antagas sakna medel för resan, må nödigt förskott å ersättningen meddelas honom.

Har part, som åtnjuter fri rättegång, haft andra nödvändiga utgifter för rättegången, som icke avses i 3 § men äro jämförliga med där angivna kostnader, må ock ersättning därför med skäligt belopp tillerkännas honom, om han finnes icke själv kunna svara för utgifterna.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

5 §.

Finnes part, som åtnjuter fri rättegång, icke kunna själv eller genom någon, som i tjänsteställning eller eljest lämnar honom bistånd, behörigen tillvarataga sina intressen vid talans *anhängiggörande* eller utförande, må på hans begäran lämplig person förordnas att *därvid mot ersättning av allmänna medel biträda honom*.

Rättegångsbiträde förordnas av rätten eller, då rätten ej sitter, av dess ordförande. Där ej omständigheterna annat påkalla, bör med beslut angående förordnande att biträda part med talans utförande anstå, till dess parten varit personligen tillstädes i målet och rätten därvid funnit, att behov av biträde föreligger.

Till rättegångsbiträde bör, om målets beskaffenhet det fordrar, förordnas någon som avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov. Företrädesvis bör därvid anlitas befattningshavare vid rättshjälpsanstalt eller *annan som vid rätten yrkesmässigt utövar advokatverksamhet och ej är avlägset boende; har sådan person av parten föreslagits till biträde, bör avvikelse från förslaget ej ske, såframt ej särskilda skäl därtill äro.*

Vid förordnande av rättegångsbiträde må, när skäl *därtill äro*, biträdet berättigas att sätta annan *lämplig* person i sitt ställe.

Finnes part, som åtnjuter fri rättegång, icke kunna själv eller genom någon som i tjänsteställning eller eljest lämnar honom bistånd behörigen tillvarataga sina intressen vid talans *väckande* eller utförande, må på hans begäran lämplig person förordnas att *mot ersättning av allmänna medel biträda honom därvid. I brottmål skall dock vad nu sagts icke äga tillämpning i fråga om den misstänkte utan gälle beträffande biträde åt honom vad i rättegångsbalken är stadgat om offentlig försvarare.*

Till rättegångsbiträde skall förordnas *advokat eller annan* som avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov *och finnes skickad för uppdraget*. Företrädesvis bör därvid anlitas befattningshavare vid rättshjälpsanstalt eller *advokat som vid rätten brukas som rättegångsombud. Har parten själv föreslagit någon som är behörig, skall han förordnas, om ej hans anlitan skulle medföra avsevärt ökade kostnader eller eljest särskilda skäl föranleda annat*. Vid förordnande av rättegångsbiträde må, när skäl *äro därtill*, biträdet berättigas att sätta annan *behörig* person i sitt ställe.

Biträde skall kallas till huvudförhandling eller annat rättens sammanträde för förhandling.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

6 §.

Om delgivning och inkallelse, som i 3 § sägs, föranstalte, såframt parten därom framställer begäran, rätten eller dess ordförande.

Part, som åtnjuter fri rättegång, må ej i målet förpliktas gottgöra statsverket ersättning till offentlig försvarare, tolk eller stenograf, eller kostnad som enligt föreskrift i rättegångsbalken av allmänna medel utgått för bevisning varom rätten självmant föranstaltat.

8 §.

När rätten från sig skiljer mål, vari part åtnjuter fri rättegång, skall rätten, där parten jämlikt 7 § förklarats förlustig sagda förmån, förplikta honom att ersätta statsverket kostnad, som enligt 3, 4 eller 5 § skolat gäldas av allmänna medel; dock ankomme på rätten att pröva, om och i vad mån sådant åläggande bör ske i fall, då beslutet om förmånens upphörande grundats därpå, att det för parten funnits vara av ringa betydelse, att hans talan vinner prövning.

När rätten från sig skiljer mål vari part åtnjuter fri rättegång, skall rätten, där parten jämlikt 7 § förklarats förlustig sagda förmån, förplikta honom att ersätta statsverket kostnad som enligt 3, 4 eller 5 § skolat utgå av allmänna medel; dock ankomme på rätten att pröva om och i vad mån sådant åläggande bör ske i fall, då beslutet om förmånens upphörande grundats därpå, att det funnits vara av ringa betydelse för parten att hans talan vinner prövning. Föreliggande sådana omständigheter som avses i 31 kap. 2 § rättegångsbalken, må betalningsskyldighet ej åläggas parten.

Har part, som åtnjuter fri rättegång, ej förklarats ersättningsskyldig, men tappar motparten, varde sådan skyldighet denne ålagd, där han enligt lag är pliktig gälda vinnande parts rättegångskostnad.

Där ej part, som åtnjuter fri rättegång, enligt första stycket förklarats skyldig att återgälda kostnad som där avses, skall sådan skyldighet åläggas motpart eller annan som enligt lag skulle varit pliktig att gottgöra parten kostnaden. Rör målet allmänt åtal, må åklagaren förpliktas ersätta kostnaden, om han väckt åtalet utan skäl; har målsägande utan skäl gjort angivelse eller eljest föranlett åtalet, må i den omfattning, som finnes skälig, ersättningsskyldighet ock åläggas honom.

Vinna makar — — — — — stycket avses.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

9 §.

Mot beslut, varigenom fri rättegång beviljats, må talan ej föras.

Har rättens ordförande lämnat utan bifall ansökan om fri rättegång eller om förordnande av rättegångsbiträde eller till rättegångsbiträde förordnat annan, än part föreslagit, må parten hos rätten påkalla ny prövning av frågan.

Om fri rättegång i hovrätt och hos Konungen.

Vad i 8 § är stadgat skall äga motsvarande tillämpning när förundersökning, varunder den misstänkte åtnjutit fri rättegång, nedlägges eller avslutas utan att åtal mot honom väckes. Det åligger åklagaren att hos rätten göra anmälan om förundersökningens nedläggande eller avslutande.

Om fri rättegång i hovrätt och högsta domstolen.

10 §.

Har part vid underrätt åtnjutit fri rättegång, vare han, då målet fullföljes till hovrätten, berättigad att jämväl med avseende å rättegången därstädes tillgodonjuta de i 3 § omförmälda förmåner, såframt ej under tiden partens förmögenhetsförhållanden veterligen så ändrats, att han utan intrång i de medel, som äro nödiga för hans eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet, kan gälda kostnaderna för rättegången i hovrätten. Part äge ock eljest i hovrätten komma i åtnjutande av fri rättegång enligt vad nu sagts, där han, på sätt i 2 § andra stycket föreskrives, styrker, att han icke äger tillgång till gäldande av de med rättegången i hovrätten förenade kostnader eller efter deras utgivande skulle sakna nödiga medel för eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet.

Har tilltalad, som i hovrätten åtnjuter fri rättegång, personligen inställt sig vid muntligt förhör, eller har hovrätten ålagt annan part, som åtnjuter fri rättegång, att komma per-

Part, som vid underrätt åtnjutit fri rättegång, vare, om målet fullföljes till hovrätten, berättigad att jämväl med avseende å rättegången därstädes tillgodonjuta de i 3 och 4 §§ omförmälda förmånerna, såframt ej under tiden partens förmögenhetsförhållanden veterligen så ändrats, att han utan intrång i de medel som äro nödiga för hans eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet kan gälda kostnaderna för rättegången i hovrätten. Part äge ock eljest i hovrätten komma i åtnjutande av fri rättegång enligt vad nu sagts, där han på sätt i 2 § föreskrives styrker, att han icke äger tillgång till gäldande av de med rättegången i hovrätten förenade kostnaderna eller efter deras utgivande skulle sakna nödiga medel för eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

sonligen tillstådes vid sådant förhör, skall vad i 4 § första och andra styckena stadgas äga motsvarande tillämpning. Bestämmelsen i 4 § tredje stycket skall ock gälla med avseende å rättegången i hovrätten.

Där part, som i hovrätten åtnjuter fri rättegång, anlitat biträde för rättegången därstädes, må hovrätten på partens begäran i det slutliga utslaget tillerkänna biträdet ersättning av allmänna medel, om parten ägt grundad anledning att fullfölja talan och därvid haft behov av biträde eller om parten med hänsyn till målets beskaffenhet haft behov av biträde för avgivande av svaromål.

Har hovrätten utsatt muntligt förhör i mål, där part åtnjuter fri rättegång, äge hovrätten på partens begäran förordna lämplig person att biträda honom vid utförande av hans talan i hovrätten, om parten är i behov av sådant biträde; och skall därvid vad i 5 § tredje och fjärde styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

Vad i 1 § andra och tredje styckena samt i 6, 7 och 8 §§ är stadgat skall äga motsvarande tillämpning med avseende å fri rättegång i hovrätt.

Mot hovrätts beslut i fråga, som i denna paragraf avses, må talan ej föras.

Har part, som åtnjuter fri rättegång i hovrätten, därstädes anlitat biträde av någon som varit förordnad att biträda honom med talans utförande i underrätten, skall ersättning till biträdet utgå av allmänna medel. I annat fall skall i fråga om parts rätt till biträde i tillämpliga delar gälla vad i 5 § är stadgat.

Bestämmelserna i 1 § andra och tredje styckena samt 6—9 §§ skola ock äga motsvarande tillämpning med avseende å fri rättegång i hovrätt.

11 §.

Bestämmelserna i 10 § skola äga motsvarande tillämpning i fråga om mål, som fullföljes hos Konungen.

Bestämmelserna i 10 § skola äga motsvarande tillämpning i fråga om mål som fullföljes till högsta domstolen.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

13 §.

Finnes part, som åtnjutit fri rättegång, efter rättegångens avslutande kunna utan intrång i de medel, som äro nödiga för hans eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet, gälda rättegångskostnad, som enligt denna lag *av allmänna medel guldits*, må han på yrkande av kronans ombudsman i den ort, där parten har sitt hemvist, förpliktas att ersätta statsverket sådan kostnad, dock att, om dylik ersättningsskyldighet ålagts *motparten*, talan som nu sagts ej må väckas med mindre det visas, att kostnaden icke kunnat uttagas av denne. Talan må ej *anhängiggöras* senare än fem år efter rättegångens avslutande.

Finnes part, som åtnjutit fri rättegång, efter rättegångens avslutande kunna utan intrång i de medel som äro nödiga för hans eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet gälda rättegångskostnad, som enligt denna lag *utgått av allmänna medel eller som avses i 6 §, och föreligga ej sådana omständigheter, som angivas i 31 kap. 2 § rättegångsbalken*, må han på yrkande av kronans ombudsman i den ort där parten har sitt hemvist förpliktas att ersätta statsverket sådan kostnad, dock att, om dylik ersättningsskyldighet ålagts *motpart eller annan*, talan som nu sagts ej må väckas med mindre det visas att kostnaden icke kunnat uttagas av denne. Talan må ej *väckas* senare än fem år efter rättegångens avslutande.

Vad i — — — verkställighetsåtgärden avslutats.

Har part guldit kostnad, som *motparten* förpliktats att återgälda statsverket, inträder han i statsverkets rätt mot den andre.

Har part guldit kostnad som *annan* förpliktats att återgälda statsverket, inträder han i statsverkets rätt mot den andre.

14 §.

Vittnesersättning, som enligt denna lag skall gäldas av allmänna medel, skall utgå efter enahanda grunder och i samma ordning, som stadgas angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål.

Rättegångsbiträde, som förordnats enligt denna lag, *åtnjute efter rättens prövning av allmänna medel* arvode för det arbete han nedlagt å rättegången, så ock gottgörelse för nödvändiga utgifter. Vid begäran om ersättning bör redogörelse lämnas för det arbete och de utgifter uppdraget med-

Rättegångsbiträde som förordnats enligt denna lag *är berättigad att erhålla* arvode för det arbete han nedlagt å rättegången, så ock gottgörelse för nödvändiga utgifter *samt för tidsspillan i samband med inställelse vid rätten*. Vid begäran om ersättning bör redogörelse lämnas för det arbete och

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

fört. Arvode och *gottgörelse för utgifter* skola fastställas var för sig.

Arvode till biträde skall bestämmas till belopp som med avseende å det arbete uppdraget krävt, den omsorg och skicklighet, varmed det utförts, samt omständigheterna i övrigt kan anses utgöra skälig ersättning för uppdraget. Vid bestämmandet av *ersättning* bör hänsyn tagas till inställelse vid rätten å samma *rättegångs*dag i annat mål. Finnes talan hava anhängigjorts eller fullföljts utan skäl, må, där biträdet brustit i nödig aktsamhet, ersättningen till honom efter omständigheterna nedsättas under vad som eljest bort utgå eller ock biträdet förklaras ej äga rätt till ersättning.

Ej må biträde, som förordnats av rätten eller dess ordförande, av parten förbehålla sig ytterligare ersättning; har sådant förbehåll skett, vare det utan verkan.

Beslut om ersättning till rättegångsbiträde gånge i verkställighet, ändå att det ej vunnit laga kraft. Skriftligt besked om beslutet skall utan avgift tillhandahållas biträdet.

de utgifter uppdraget medfört. Arvode och *övrige ersättning* skola fastställas var för sig.

Arvode till biträde skall bestämmas till *det* belopp som med avseende å det arbete uppdraget krävt, den omsorg och skicklighet, varmed det utförts, samt övriga omständigheter kan anses utgöra skälig ersättning för uppdraget. Vid bestämmande av *ersättning i övrigt* bör hänsyn tagas till inställelse vid rätten å samma *dag* i annat mål. Finnes talan hava anhängigjorts eller fullföljts utan skäl, må, där biträdet brustit i nödig aktsamhet, ersättningen till honom efter omständigheterna nedsättas under vad som eljest bort utgå eller ock biträdet förklaras ej äga rätt till ersättning.

Biträde må ej förbehålla sig ytterligare ersättning av parten; har sådant förbehåll skett, vare det utan verkan.

15 §.

Vad i denna lag sägs om rättegångsbiträde äge ej tillämpning i fall, då, enligt vad särskilt är stadgat, häktad eller vid krigsdomstol tilltalad är berättigad erhålla sådant biträde.

Beslut rörande fråga som avses i denna lag meddelas av rätten. Krigsrätts, ägodelningsrätts eller vatten-domstols beslutanderätt må dock, då domstolen ej håller sammanträde, utövas av krigsdomaren, ägodelningsdomaren eller vattenrättsdomaren.

Har rätten skilt målet från sig, äger den, till dess part fullföljt talan eller tiden för sådan talan utgått, bevilja parten fri rättegång i högre rätt och

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

förordna biträde åt honom för rättegången därstädes.

I fråga om talan mot beslut som meddelats av krigsdomare, ägodelningsdomare eller vattenrättsdomare äge vad som är stadgat om talan mot krigsrätts, ägodelningsrätts och vatten-domstols beslut motsvarande tillämpning.

17 §.

Närmare föreskrifter rörande ordningen för gäldande av ersättning enligt denna lag till tjänstemän och rättegångsbiträden ävensom angående delgivningar och inkallelser genom rättens eller dess ordförandes försorg samt vad i övrigt med avseende å denna lags tillämpning är att iakttaga meddelas av Konungen.

Närmare föreskrifter rörande tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1948. I mål vari rättegång inlets före nämnda dag skall dock äldre lag lända till efterrättelse såvitt part därigenom kan erhålla förmån, som icke skulle stå till buds vid tillämpning av nya lagen.

Vad i äldre lag är stadgat om fullföljd av talan och omedelbar verkställighet av vissa beslut skall alltjämt äga tillämpning i fråga om beslut som meddelats före nya lagens ikraftträdande eller som hovrätt därefter meddelar i mål, vilket underrätten avgjort före ikraftträdandet.

I fråga om de skäl, som anförts till stöd för förslaget, får utskottet hänvisa till propositionen.

I sitt betänkande med förslag till ny rättegångsbalk anförde processlagberedningen, att den fria rättegången ansetts böra liksom hittills regleras genom särskild lagstiftning. Det vore emellertid uppenbart, att det nya för-

farandet, särskilt vad anginge överrätterna, kunde påkalla vissa ändringar i lagen om fri rättegång. Denna fråga borde upptagas till övervägande före nya RB:s ikraftträdande.

Efter avgivandet av beredningens betänkande ha genom lag den 12 maj 1944 åtskilliga ändringar vidtagits i lagen om fri rättegång. Redan härigenom ha väsentligt ökade möjligheter beretts att tillgodose de nya behov av särskilda förmåner åt obemedlade parter vilka uppkomma vid övergången till ett muntligt processsystem. Vissa ytterligare lättnader ha emellertid ansetts påkallade. Även i några andra avseenden erfordras med hänsyn till nya RB:s innehåll att saklig ändring i lagen äger rum. Dessutom böra lagens bestämmelser på flera punkter undergå formell jämkning i anslutning till föreskrifterna i nya RB.

I enlighet med det anförda utarbetades i oktober 1946 inom justitiedepartementet en promemoria med utkast till ändringar i lagen om fri rättegång med anledning av processreformen. Över denna promemoria ha, efter remiss, yttranden avgivits av rikets hovrätter, nedre justitierevisionen, statskontoret, föreningarna Sveriges häradshövdingar och Sveriges stadsdomare, Sveriges advokatsamfund samt styrelserna för Stockholms stad, Stockholms läns, Norrköpings stads, Malmö stads, Hälsingborgs stads, Göteborgs stads, Älvsborgs läns, Örebro läns och Västmanlands läns rättshjälpsanstalter. I flertalet yttranden ha de i promemorian föreslagna lagändringarna i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran. — I propositionen redogöres för innehållet i de avgivna yttrandena.

Det i propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen om fri rättegång innefattar, förutom formella jämkningar i anslutning till nya rättegångsbalken, en utvidgning i åtskilliga avseenden av de förmåner som för närvarande ingå i den fria rättegången. I främsta rummet gäller detta rätten att på det allmännas bekostnad erhålla rättegångsbiträde. Sålunda borttages den nuvarande föreskriften, att biträde för talans utförande i allmänhet icke bör förordnas innan parten varit personligen tillstädes i målet. Beträffande rättegångsbiträde i överrätt skall gälla, att den som enligt lagen om fri rättegång erhållit biträde vid talans utförande i underrätt alltid skall få på det allmännas bekostnad anlita detta biträde även i överinstanserna. Någon särskild behovsprövning skall alltså icke förekomma i nu åsyftade fall. Om parten vill anlita annat biträde än det av underrätten förordnade eller om någon, som icke åtnjutit fri rättegång vid underrätten eller ej haft förordnat biträde där, vill erhålla kostnadsfri biträdeshjälp i högre instans, skall enligt förslaget härför krävas särskilt förordnande på motsvarande sätt som är stadgat i fråga om underrättsprocessen. Möjligheterna för part att erhålla ersättning för personlig inställelse vid domstol ökas också i någon mån enligt förslaget. Nu gällande bestämmelser om kostnad för bevisning, då part har fri rättegång, ha i förslaget ersatts med ett allmänt stadgande att sådan kostnad skall utgå av allmänna medel, om kostnaden enligt lag skall utgivas av parten eller av parterna en för båda och båda för en. Därvid har dock, i anslutning till vad nu gäller beträffande ersättning till vittnen.

såsom ytterligare förutsättning uppställts att beviset ej förebragts utan skäl. Vidare kan nämnas, att fri rättegång skall kunna beviljas icke endast i egentliga mål utan under vissa förutsättningar även i ansökningsärenden. Innebörden av de föreslagna ändringarna framgår för övrigt av uppställningen av lagtexten i gällande och föreslagen lydelse.

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får alltså hemställa,

att förevarande proposition, nr 189, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 18 april 1947.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Schlyter, Westman, Ahkvist, Löthner, Lodenius, William Ohlsson, Lindgren och Annér;

från andra kammaren: herrar Rylander, Lindqvist, Gezelius, Hedlund i Östersund, Werner, Olsson i Mellerud och Lindberg samt fru Gustafson.